

Љубица Ћоровић

Библиотека града Београда

Одељење посебних фондова

ljubicacovic@gmail.com

Историја планирања породице у Југославији

Između nebrige i neznanja. Žene, seksualnost i planiranje porodice u Jugoslaviji (1918–1991) / Ivana Dobrivojević Tomić. – Београд: Arhipelag, Institut za savremenu istoriju 2022. – 280 стр. ; 21 цм. – ISBN 978-86-523-0391-5 (Arhipelag); ISBN 978-86-7403-270-1 (Institut za savremenu istoriju) Biblioteka: Vreme i priča

Ивана Добровојевић Томић (Београд 1975), научни саветник Института за савремену историју, дипломирала је на Филозофском факултету у Београду, на катедри за историју Југославије. На истој катедри одбранила је магистарски рад *Државна репресија у доба диктатуре краља Александра 1929–1935*, потом докторирала са темом *Село и град. Трансформација аграрног друштва Србије 1945–1955*. Била је гост-истраживач (visiting fellow) Имре Кертес колеџа (Imre Kertész Kolleg) у Јени, Института за проучавање историје источне и југоисточне Европе у Регенсбургу и Института за историју источне и југоисточне Европе у Грацу. Ауторка је три монографије и преко 60 радова објављених у међународним публикацијама.

Посебна интересовања за историографско истраживање животног стандарда обичних људи, миграције село–град, живот омладине и планирање породице, водила су ауторку кроз богату заоставштину која се чува у Архиву Југославије. У фонду *Социјалистичког савеза радног народа*, према сведочењу Иване Добровојевић Томић, потпуно неочекивано је наишла на грађу *Савезног савета за планирање породице*, коју „судећи према начину на који су фасцикле биле увезане канапом, нико раније није гледао“!

Првобитна намера ауторке, да се посвети политици социјалистичке Југославије у области планирања породице, била је посебно подстакнута околношћу да се она по много чему разликовала од савремене праксе и у Западној и Источној Европи. Задати временски оквир проширила су сазнања да је мучна предисторија

занемаривања репродуктивног здравља жена по много чему само наставак међуратног искуства, а да су проблеми и изазови по много чему остајали исти.

У првом поглављу, „Наслеђе Краљевине Југославије“, читамо о социо-економским факторима који су довели до жеље за контролом и ограничавањем рађања, начинима извођења незаконитих абортуса и њиховим последицама, казненој политици власти, као и о првим, пионирским покушајима хигијенске и здравствене просвете становништва. Бранећи право на живот ембриона, држава исто то право одриче већ рођеној деци и њиховим мајкама, јер у пракси, услед неразвијености мреже здравствених установа, готово ништа није учињено како би се смањила стопа дечије смртности и сачували животи трудница и породиља.

Контрола рађања, репродуктивно здравље становништва, државна политика у области планирања породице у социјалистичкој Југославији, обрађени су у поглављима: „Освајање слободе и живот у новим оквирима, Држава и ограничење рађања“ и „Између прокламованог и стварног. (Не) успех едукације становништва“. Ауторка разматра питања делимичне еманципације и положаја жена, ослобађања сексуалности и односа међу половима, покушаје увођења сексуалног васпитања у школе.

Иако су се социјално-економске прилике мењале, животни стандард растао, а контрацептивна средства постајала све доступнија, за већину парова је током читавог 20. века абортус, прво илегални, а потом легални, остао један од основних „метода“ планирања родитељства. Недовољна посвећеност едукацији становништва и афирмацији контрацепције, утицала је да прекид трудноће постане врста социјалног вентила и „лакши“ пут санирања проблема изазваних релативно ниским животним стандардом, стамбеном оскудицом, миграцијама и брзим преласком радника из пољопривредних у индустријске делатности.

Празноверицама и заблудама као да није било краја, без обзира на степен образовања актера читавог процеса планирања породице. Из поглавља у поглавље ове историографске студије препознајемо наративе свакодневног живота пред којима је немогуће остати равнодушан, пре свега пред прећуткивањем, небригом, незнањем и архивском прашином.

Жене, као значајан део становништва, део који статистички гледано увек прелази половину, када је реч о укупном броју насељених у „обе“ Југославије, веома често нису ни имале другу животну историју осим оне о којој читамо у историографској студији Иване Добривојевић Томић. Тема о којој се „не говори“ израста пред нашим очима у свим својим бројним облицима, у размерама које су пре ове монографије биле поприлично неартикулисане и научно занемарене. Коначно, пред нама је мултидисциплинарна студија која кореспондира не само са историјском науком већ и са медицином, демографијом и социологијом.

Ljubica M. Ćorović
ljubicacorovic@gmail.com
City of Belgrade Library
Department of Special Funds

History of Family Planning in Yugoslavia